



Шта нам данас значи – патриотизам? Је ли то још једна самообмана, следећа у низу „најскупљих српских речи” која, ако се наопако схвати, води у нове националне поразе? Или би патриотизам, то најдубље „осећање повезаности са људима”, морало да представља један од ослонаца савременог српског друштва? Коначно, је ли могуће бити и космополита и патриота – или космополитизам искључује патриотизам?

Филозоф Борис Буден тврди, на пример, да, „ако игде нема смисла бити патриота, онда је то у Србији”, јер је у Србији „патриотизам дефинитивно мртав” пошто је изиграо националне интересе. У случају Србије, трагична блиска прошлост у којој је брисана граница између национализма и патриотизма довела нас је у ситуацију у којој се залагање за патриотизам осуђује као „лажни патриотизам”, и чак шовинизам. Унутар Србије чујемо да је „патриотизам немогуће сипати у трактор”, а изван Србије политичари из окружења (али и шире) своје српске колеге, оне који инсистирају на очувању територијалне целовитости државе, називају „радикалним националистима”. Овакве оптужбе последњих месеци долазе из многих држава ЕУ чији прваци не само у Николићу него и у Тадићу препознају „тврдог националисту” чим се заузме за очување целовите Србије у оквиру важећих међународноправних норми.

Цинизам је кад сличне критике стигну и из земље која је ратовала како би сачувала далеке Малвине, у поређењу са којима Косово није острво удаљено хиљадама миља, већ део Србије. На овај парадокс је у последњем предавању студентима у Бањалуци, уочи атентата 2003, упозоравао тадашњи премијер Србије Зоран Ђинђић: „Ако погледате Француску, Енглеску, Немачку, Аустрију, видећете већи степен национализма него код нас. Али тамо то није препознато као национализам, него као патриотизам.”

Ђинђић је закључио да је „наш хендикеп делимично у томе што ми свој национални интерес изражавамо на погрешан начин, везујући га за етничку припадност, пре свега”. Значи ли то да морамо да угушимо свако залагање за одбрану виталних националних циљева? „Не”, јасан је Ђинђић, „то не значи да сад треба да одбацимо национални интерес и кажемо – нека свет ради шта хоће, нама је алтернатива интернационализам, то ћемо да следимо... Ми морамо да редефинишемо начин испољавања свог колективног идентитета онако како су то учиниле нације које су успешне у одбрани својих националних интереса”.

Поништавање национализма, по Ћинђићу, не води у интернационализам, јер супротност национализму „није интернационализам” који је на „потпуно другом колосеку”, већ је „прави пандан национализму – патриотизам”. А какав би патриотизам морао да буде да се не изроди у вулгарни облик који Џорџ Бернард Шо описује као „ваше уверење да је ова земља супериорна у односу на остале баш зато јер сте ви рођени у њој”?

Ако би нови српски патриотизам остао на том колосеку, онда би то била нова самообмана у најгорој традицији две познате дефиниције „патриотизма” којима је препојено лажно домољубље Ћинђићевих убица – према др Џонсону, класику из 18. века, „патриотизам је последње уточиште хуља”, а по Емброузу Бирсу, скептику с краја 19. и почетка 20. века, „патриотизам је прво уточиште хуља, уз дужно поштовање за мог великог претходника”. Следбеници Бирса у 21. веку третирају патриотизам у Србији попут псовке откако су га израубовале новодобне „хуље” којима је то било и прво, и последње стециште. Лажне „патриоте” су бациле лагу на Србију којој треба патриотизам, али онај који је спој националних интереса и вере у универзалне вредности.

Прави патриота не убија космополиту у себи, јер космополитизам не искључује љубав према домовини, напротив. Онај, ко не поштује своје, тешко ће поштовати туђе. Ко не воли своју државу, тешко ће се борити за праведнији међународни поредак. Бити привржен својој породици и нацији није зло, већ прва карика у ланцу која нас спаја и води ка општим врлинама. Нећемо више волети свет ако мање волимо оне који су нам близу.

И у државама које су данас на челу минера међународног права постоји мост између патриотизма и космополитизма. Идеје које је Џон Кревекер у „Писмима америчког фармера” описао захтевом да „нека се Американац разликује од других по томе што у метежу неће стати ни под чији барјак, већ ће се равнати по ономе што налаже закон,” одјекнуле су и у говорима Томаса Џеферсона; то је прихватљив патриотизам, онај који поштује законе и за себе и своје не тражи ништа више од онога што признаје другима – поштовање „правила игре” и међународног права као највишег закона који обавезује све земље света.

Ниједан патриота неће се одрећи идеала заштите људских права, неће проповедати „за моју земљу, исправну или грешну!”, нити ће незаконитим средствима сејати неправду. „Патриотизам” не сме бити средство за ућуткивање неистомишљеника и политичких противника. Мудрост Доситеја Обрадовића који је говорио да колико више воли свој род, „толико сам му више дужан правду и истину говорити и представљати”, данас нам је

потребнија него икад. Неспорно је да су многе државе Запада по питању Косова „испале из сопствених шина” и сврстале се под барјак једне стране у спору, кршећи законе на чијим су темељима саздане. Нема сумње да ко потире границе Србије, бира пречицу за рушење основа међународног реда. Али рђава пракса не би смела да баци сенку на патриотизам укоренењен на поштовању закона. Наше је право и дужност да подржимо законите захтеве сопствене земље, јер нам лојалност људској врсти не одузима обавезу да прво бринемо о онима, који су нам најближи.

[објављено: 04/05/2008, Политика]